

В. Каплінський
І. Асаулюк

**ОСНОВИ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Київ 2017

В. Каплінський
І. Асаулюк

**ОСНОВИ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Київ 2017

УДК 373.3.5.015.31(075.8)
ББК 74.200я73
К 20

Рекомендовано Вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол №3 від 23.10.2013р.)

Доцент кафедри педагогіки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського
Каплінський Василь Васильович

Доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського
Асаулюк Інна Олексіївна

Посібник призначено для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, вчителів.

Рецензенти:

Тарасенко Г. С., доктор педагогічних наук, професор ВДПУ ім. М. Коцюбинського
Анцибор А. І., кандидат педагогічних наук, зав. каф. педагогіки і психології ВОІПОП

В. Каплінський, І. Асаулюк
К 20 Основи виховної діяльності вчителя фізичної культури: Навчальний посібник. – Київ, 2017. – 294 с.: іл.

ISBN-978-611-01-1061-7

У навчальному посібнику лаконічно й системно викладено теоретико-методичні основи виховної діяльності вчителя фізичної культури з урахуванням особливостей його професійної діяльності.

Практичний, методичний та ілюстративний компоненти змісту розміщено на електронних носіях інформації, які додаються.

ISBN-978-611-01-1061-7

УДК 373.3.5.015.31(075.8)
ББК 74.200я73

© В. Каплінський,
І. Асаулюк, 2017

УДК 373.3.5.015.31(075.8)
ББК 74.200я73
К 20

Рекомендовано Вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол №3 від 23.10.2013р.)

Доцент кафедри педагогіки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського
Каплінський Василь Васильович

Доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського
Асаулюк Інна Олексіївна

Посібник призначено для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, вчителів.

Рецензенти:

Тарасенко Г. С., доктор педагогічних наук, професор ВДПУ ім. М. Коцюбинського
Анцибор А. І., кандидат педагогічних наук, зав. каф. педагогіки і психології ВОІПОП

В. Каплінський, І. Асаулюк
К 20 Основи виховної діяльності вчителя фізичної культури: Навчальний посібник. – Київ, 2017. – 294 с.: іл.

ISBN-978-611-01-1061-7

У навчальному посібнику лаконічно й системно викладено теоретико-методичні основи виховної діяльності вчителя фізичної культури з урахуванням особливостей його професійної діяльності.

Практичний, методичний та ілюстративний компоненти змісту розміщено на електронних носіях інформації, які додаються.

ISBN-978-611-01-1061-7

УДК 373.3.5.015.31(075.8)
ББК 74.200я73

© В. Каплінський,
І. Асаулюк, 2017

ЗМІСТ

Передмова.....	7
ТЕМА 1. Ціль, структура та особливості виховної діяльності вчителя фізичної культури.....	13
1.1. Порівняльний аналіз понять «навчальна діяльність» та «виховна діяльність».....	13
1.2. Особливості виховної діяльності педагога.....	15
1.3. Професійні здібності та особистісні риси вчителя фізичної культури як суб'єкта виховної діяльності.....	19
1.4. Складові авторитету вчителя фізичної культури як важливого чинника його виховної діяльності.....	28
ТЕМА 2. Усебічний розвиток особистості як ціль виховної діяльності вчителя фізичної культури.....	41
2.1. Проблемний характер мети виховання.....	41
2.2. Цілі виховної діяльності в зарубіжній педагогіці.....	42
2.3. Ціль та основні напрямки виховання у вітчизняній педагогіці.....	44
2.4. Роль і місце фізичного виховання у всебічному розвитку особистості.....	50
ТЕМА 3. Моральне виховання учнів загальноосвітньої школи як важливий напрямок виховної діяльності вчителя фізичної культури.....	56
3.1. Моральне виховання як педагогічна проблема.....	56
3.2. Етапи морального виховання.....	60
3.3. Методи формування моральної свідомості.....	61
ТЕМА 4. Шляхи підвищення ефективності виховної роботи в умовах сучасної школи.....	75
4.1. Опора вчителя фізичної культури на теоретичні знання для забезпечення ефективності виховної роботи.....	75
4.2. Прихованість виховних впливів як важлива умова ефективного виховання.....	82

ЗМІСТ

Передмова.....	7
ТЕМА 1. Ціль, структура та особливості виховної діяльності вчителя фізичної культури.....	13
1.1. Порівняльний аналіз понять «навчальна діяльність» та «виховна діяльність».....	13
1.2. Особливості виховної діяльності педагога.....	15
1.3. Професійні здібності та особистісні риси вчителя фізичної культури як суб'єкта виховної діяльності.....	19
1.4. Складові авторитету вчителя фізичної культури як важливого чинника його виховної діяльності.....	28
ТЕМА 2. Усебічний розвиток особистості як ціль виховної діяльності вчителя фізичної культури.....	41
2.1. Проблемний характер мети виховання.....	41
2.2. Цілі виховної діяльності в зарубіжній педагогіці.....	42
2.3. Ціль та основні напрямки виховання у вітчизняній педагогіці.....	44
2.4. Роль і місце фізичного виховання у всебічному розвитку особистості.....	50
ТЕМА 3. Моральне виховання учнів загальноосвітньої школи як важливий напрямок виховної діяльності вчителя фізичної культури.....	56
3.1. Моральне виховання як педагогічна проблема.....	56
3.2. Етапи морального виховання.....	60
3.3. Методи формування моральної свідомості.....	61
ТЕМА 4. Шляхи підвищення ефективності виховної роботи в умовах сучасної школи.....	75
4.1. Опора вчителя фізичної культури на теоретичні знання для забезпечення ефективності виховної роботи.....	75
4.2. Прихованість виховних впливів як важлива умова ефективного виховання.....	82

4.3. Удосконалення традиційних та впровадження інноваційних форм виховання.....	89
---	----

ТЕМА 5. Робота з батьками як важливий аспект виховної діяльності вчителя фізичної культури.....

5.1. Залучення батьків до виховання школярів як важлива функція виховної діяльності вчителя фізичної культури.....	117
5.2. Підвищення педагогічної культури батьків як важлива умова ефективного виховання.....	119
5.3. Урахування батьками психологічних механізмів виховання як шляхів розвитку мотиваційно-ціннісної сфери особистості.....	131

ТЕМА 6. Психолого-педагогічні умови організації ефективного спілкування вчителя фізичної культури з учнями.....

6.1. Система комунікативних умінь учителя фізичної культури.....	145
6.2. Різновиди взаємного контакту з учнями.....	147
6.3. Забезпечення взаємного контакту в ситуаціях першого знайомства.....	149
6.4. Особливості комунікативної поведінки в процесі спілкування.....	154

ТЕМА 7. Важковиховуваність у системі виховної роботи: причини, шляхи корекції.....

7.1. Ознаки та причини важковиховуваності.....	164
7.2. Типи важковиховуваних підлітків.....	165
7.3. Етапи корекційної роботи з важковиховуваними.....	169

ТЕМА 8. Причини, шляхи попередження та розв'язання конфліктних ситуацій у виховному процесі.....

8.1. Урахування у виховній діяльності вчителя типів педагогічних конфліктів та особливостей їх протікання.....	176
--	-----

4.3. Удосконалення традиційних та впровадження інноваційних форм виховання.....	89
---	----

ТЕМА 5. Робота з батьками як важливий аспект виховної діяльності вчителя фізичної культури.....

5.1. Залучення батьків до виховання школярів як важлива функція виховної діяльності вчителя фізичної культури.....	117
5.2. Підвищення педагогічної культури батьків як важлива умова ефективного виховання.....	119
5.3. Урахування батьками психологічних механізмів виховання як шляхів розвитку мотиваційно-ціннісної сфери особистості.....	131

ТЕМА 6. Психолого-педагогічні умови організації ефективного спілкування вчителя фізичної культури з учнями.....

6.1. Система комунікативних умінь учителя фізичної культури.....	145
6.2. Різновиди взаємного контакту з учнями.....	147
6.3. Забезпечення взаємного контакту в ситуаціях першого знайомства.....	149
6.4. Особливості комунікативної поведінки в процесі спілкування.....	154

ТЕМА 7. Важковиховуваність у системі виховної роботи: причини, шляхи корекції.....

7.1. Ознаки та причини важковиховуваності.....	164
7.2. Типи важковиховуваних підлітків.....	165
7.3. Етапи корекційної роботи з важковиховуваними.....	169

ТЕМА 8. Причини, шляхи попередження та розв'язання конфліктних ситуацій у виховному процесі.....

8.1. Урахування у виховній діяльності вчителя типів педагогічних конфліктів та особливостей їх протікання.....	176
--	-----

8.2. Причини виникнення конфліктних ситуацій різних типів.....	187
8.3. Способи попередження та шляхи розв'язання педагогічних конфліктів.....	190
8.4. Прийоми виховної взаємодії як способи попередження та розв'язання конфліктів.....	194

ТЕМА 9. Учитель фізичної культури як організатор самовиховання учнів в умовах сучасної школи.....	200
9.1. Психолого-педагогічні передумови самовиховання.....	200
9.2. Спонукальний етап самовиховання: завдання та особливості.....	203
9.3. Самооцінка та постановка цілей самовиховання.....	206
9.4. Організаційно-діяльнісний етап самовиховання.....	212
9.5. Умови ефективності самовиховання.....	216

ТЕМА 10. Майстерність учителя фізичної культури в розв'язанні педагогічних ситуацій.....	225
10.1. Педагогічні ситуації як складова виховного процесу.....	225
10.2. Різновиди виховних педагогічних ситуацій.....	228
10.3. Застосування теоретичних знань з педагогіки для успішного розв'язання педагогічних ситуацій.....	231
10.4. Типові помилки та педагогічно недоцільні дії вчителя фізичної культури в проблемній ситуації.....	237

Післямова.....	245
Список використаних джерел.....	249
Список наукових праць автора, у яких знайшли своє відображення окремі аспекти виховної діяльності педагога, зокрема вчителя фізичної культури.....	251
Додатки.....	255

8.2. Причини виникнення конфліктних ситуацій різних типів.....	187
8.3. Способи попередження та шляхи розв'язання педагогічних конфліктів.....	190
8.4. Прийоми виховної взаємодії як способи попередження та розв'язання конфліктів.....	194

ТЕМА 9. Учитель фізичної культури як організатор самовиховання учнів в умовах сучасної школи.....	200
9.1. Психолого-педагогічні передумови самовиховання.....	200
9.2. Спонукальний етап самовиховання: завдання та особливості.....	203
9.3. Самооцінка та постановка цілей самовиховання.....	206
9.4. Організаційно-діяльнісний етап самовиховання.....	212
9.5. Умови ефективності самовиховання.....	216

ТЕМА 10. Майстерність учителя фізичної культури в розв'язанні педагогічних ситуацій.....	225
10.1. Педагогічні ситуації як складова виховного процесу.....	225
10.2. Різновиди виховних педагогічних ситуацій.....	228
10.3. Застосування теоретичних знань з педагогіки для успішного розв'язання педагогічних ситуацій.....	231
10.4. Типові помилки та педагогічно недоцільні дії вчителя фізичної культури в проблемній ситуації.....	237

Післямова.....	245
Список використаних джерел.....	249
Список наукових праць автора, у яких знайшли своє відображення окремі аспекти виховної діяльності педагога, зокрема вчителя фізичної культури.....	251
Додатки.....	255

Сколько написано в мире статей
И сколько прочитано лекций умных
О том, как воспитывать нам детей,
Пытливьихи добрых, смешныхи шумных
Советы несутся со всех сторон;
Пишут ученые, и методисты,
Писатели, и воспитатели,
Иные из кожи аж лезут вон.
Пишут о строгости и о такте,
Что благо, а что для учебы враг.
Твердят, что воспитывать надо так-то,
А вот по-иному нельзя никак!
Тысячи мнений простых и сложных,
Как разные курсы для корабля,
О том, что надо любить осторожно
И мудрости вдалбливать детям должно
С первых шагов, ну почти с нуля.
Все верно, беда, коли мало знаний.
И все-таки в этом ли только зло?
А что как успехов при воспитанье,
Простите крамолу мою заране,
Добиться не так уж и тяжело?!Нет, беды не сами собой являются,
Хотите вы этого, не хотите ли,
И дети с пороками не рождаются,
А плюсов и минусов набираются.
Все чаще от мудрых своих родителей.

Все ждут, чтоб горели глаза ребят
Незамутненно, светло и ясно.
И детям с утра до темна твердят,
Что надо быть честным, и ложь ужасна.
Но много ли веры внушеньям этим?
Ведь если родители сами лгут,
На службе и дома, и там и тут,
Лгут просто, как будто бы воду пьют,
Откуда же взяться правдивым детям?!А совесть? Всегда ли она слышна?
Ведь если мы, словно играя в прятки,
Ловчим иль порою хватаем взятки,
Да всем нашим фразам лишь грош цена!
И кто будет верить словам о том,
Что вреден табак и спиртное тоже,
Коль взрослые тонут в дыму сплошном
И кто-то нарежется так вином,
Что только у стенки стоять и может!
А что до красот языка родного,
То все хрестоматии - ерунда,
Коль чадо от папочки дорогого
Порой понаслышится вдруг такого.
Что гаснут аж лампочки от стыда!
Как быть? Да внушать можно то и се,
А средство, по-моему, всем по росту,
Тут все очень сложно и очень просто:
Будьте хорошими. Вот и все!

(Эдуард Асадов)

Сколько написано в мире статей
И сколько прочитано лекций умных
О том, как воспитывать нам детей,
Пытливьихи добрых, смешныхи шумных
Советы несутся со всех сторон;
Пишут ученые, и методисты,
Писатели, и воспитатели,
Иные из кожи аж лезут вон.
Пишут о строгости и о такте,
Что благо, а что для учебы враг.
Твердят, что воспитывать надо так-то,
А вот по-иному нельзя никак!
Тысячи мнений простых и сложных,
Как разные курсы для корабля,
О том, что надо любить осторожно
И мудрости вдалбливать детям должно
С первых шагов, ну почти с нуля.
Все верно, беда, коли мало знаний.
И все-таки в этом ли только зло?
А что как успехов при воспитанье,
Простите крамолу мою заране,
Добиться не так уж и тяжело?!Нет, беды не сами собой являются,
Хотите вы этого, не хотите ли,
И дети с пороками не рождаются,
А плюсов и минусов набираются.
Все чаще от мудрых своих родителей.

Все ждут, чтоб горели глаза ребят
Незамутненно, светло и ясно.
И детям с утра до темна твердят,
Что надо быть честным, и ложь ужасна.
Но много ли веры внушеньям этим?
Ведь если родители сами лгут,
На службе и дома, и там и тут,
Лгут просто, как будто бы воду пьют,
Откуда же взяться правдивым детям?!А совесть? Всегда ли она слышна?
Ведь если мы, словно играя в прятки,
Ловчим иль порою хватаем взятки,
Да всем нашим фразам лишь грош цена!
И кто будет верить словам о том,
Что вреден табак и спиртное тоже,
Коль взрослые тонут в дыму сплошном
И кто-то нарежется так вином,
Что только у стенки стоять и может!
А что до красот языка родного,
То все хрестоматии - ерунда,
Коль чадо от папочки дорогого
Порой понаслышится вдруг такого.
Что гаснут аж лампочки от стыда!
Как быть? Да внушать можно то и се,
А средство, по-моему, всем по росту,
Тут все очень сложно и очень просто:
Будьте хорошими. Вот и все!

(Эдуард Асадов)

ПЕРЕДМОВА

*Знання можуть надати людині ваги,
однак лише вихованість може додати
їй блиску*

(Честерфілд).

У фільмі «Лише найсильніший» (про тренера одного з популярних видів боротьби) учні чинять вчителю шалений опір. На усі його слова і дії – негативна реакція

Процес навчання пригальмовують учні на самому його початку. Педагог навіть не може «зрушити його з місця». *Що ж гальмує успішність процесу навчання, заважає запустити його, перешкоджає включенню учнів у навчальну діяльність?*

Аналогічна ситуація показана у фільмі «Небезпечні думки». Там учні ще більше нахабніють, оскільки їхній новий педагог – представник слабкої статі. Вони поки що не знають, що ця жінка досягла серйозних успіхів в одному з популярних видів бойових мистецтв – карате. Вона вчителька англійської літератури, а тому їй ще важче завести механізм навчання і зрушити його з місця у класі, де не люблять навчатись. *У чому ж може приховуватись пусковий механізм навчальної діяльності?*

Обоє є прекрасні педагоги – предметники, професіонали у своїй вузькій спеціальності. Але в ситуаціях, які виникли, це не може їх виручити. Однак вже третя зустріч цих педагогів з учнями засвідчить про зародження внутрішньої мотивації до навчання. *У чому ж секрет?* А вся таємниця у тому, що обидва педагоги вже після першої зустрічі збагнули, як заводиться пусковий механізм навчальної діяльності. Вони зрозуміли причину нульового коефіцієнта корисної дії своїх перших педагогічних кроків, орієнтованих безпосередньо лише на навчальну діяльність, спрямовану на ту сферу особистості, яка пов'язана з засвоєнням знань, умінь і навичок.

ПЕРЕДМОВА

*Знання можуть надати людині ваги,
однак лише вихованість може додати
їй блиску*

(Честерфілд).

У фільмі «Лише найсильніший» (про тренера одного з популярних видів боротьби) учні чинять вчителю шалений опір. На усі його слова і дії – негативна реакція

Процес навчання пригальмовують учні на самому його початку. Педагог навіть не може «зрушити його з місця». *Що ж гальмує успішність процесу навчання, заважає запустити його, перешкоджає включенню учнів у навчальну діяльність?*

Аналогічна ситуація показана у фільмі «Небезпечні думки». Там учні ще більше нахабніють, оскільки їхній новий педагог – представник слабкої статі. Вони поки що не знають, що ця жінка досягла серйозних успіхів в одному з популярних видів бойових мистецтв – карате. Вона вчителька англійської літератури, а тому їй ще важче завести механізм навчання і зрушити його з місця у класі, де не люблять навчатись. *У чому ж може приховуватись пусковий механізм навчальної діяльності?*

Обоє є прекрасні педагоги – предметники, професіонали у своїй вузькій спеціальності. Але в ситуаціях, які виникли, це не може їх виручити. Однак вже третя зустріч цих педагогів з учнями засвідчить про зародження внутрішньої мотивації до навчання. *У чому ж секрет?* А вся таємниця у тому, що обидва педагоги вже після першої зустрічі збагнули, як заводиться пусковий механізм навчальної діяльності. Вони зрозуміли причину нульового коефіцієнта корисної дії своїх перших педагогічних кроків, орієнтованих безпосередньо лише на навчальну діяльність, спрямовану на ту сферу особистості, яка пов'язана з засвоєнням знань, умінь і навичок.

Залишившись увечері наодинці і проаналізувавши свої дії, вони зрозуміли їхню недоцільність, оскільки пусковим механізмом успішного, внутрішньо мотивованого навчання може бути лише вплив на мотиваційно-ціннісну сферу особистості, тобто виховання у вузькому розумінні. Спочатку виховний вплив на ту сферу, яка включає в себе потреби, погляди, переконання, почуття, а потім навчання. Навчання через виховання, через здійснення виховних впливів.

Дійшовши до такого висновку, обидва педагоги наступну свою зустріч розпочали з неочікуваних для вихованців і досить вдалих і результативних способів виховного впливу. У першому фільмі педагог приголомшив учнів спеціально створеною виховною ситуацією, якою він подолав опір учнів і змінив їхні переконання, одночасно викликавши до себе довіру, повагу та симпатію. У другому фільмі педагог звернулась до відомих прийомів виховної взаємодії – вдаваної байдужості і залучення до цікавої діяльності, що стало причиною різких змін у ставленні до вчительки і визначальним фактором включення учнів у навчальну діяльність.

Саме *виховні секрети* діяльності педагога, зокрема вчителя фізичної культури, подано в рекомендованому Вам навчальному посібнику «Основи виховної діяльності вчителя фізичної культури», у якому Ви знайдете відповіді на запитання:

- Як забезпечити ефективність виховних впливів?
- Як подолати опір учнів виховним впливом педагога?
- Як можна попередити такий опір та уникнути його?
- Як забезпечити взаємний контакт з учнями?
- Як підтримувати з ними позитивні взаємостосунки?
- Які фактори сприяють становленню авторитету вчителя фізичної культури серед учнів?
- Як уникнути конфліктів?
- Як краще з'ясувати стосунки з учнями після конфлікту?

Залишившись увечері наодинці і проаналізувавши свої дії, вони зрозуміли їхню недоцільність, оскільки пусковим механізмом успішного, внутрішньо мотивованого навчання може бути лише вплив на мотиваційно-ціннісну сферу особистості, тобто виховання у вузькому розумінні. Спочатку виховний вплив на ту сферу, яка включає в себе потреби, погляди, переконання, почуття, а потім навчання. Навчання через виховання, через здійснення виховних впливів.

Дійшовши до такого висновку, обидва педагоги наступну свою зустріч розпочали з неочікуваних для вихованців і досить вдалих і результативних способів виховного впливу. У першому фільмі педагог приголомшив учнів спеціально створеною виховною ситуацією, якою він подолав опір учнів і змінив їхні переконання, одночасно викликавши до себе довіру, повагу та симпатію. У другому фільмі педагог звернулась до відомих прийомів виховної взаємодії – вдаваної байдужості і залучення до цікавої діяльності, що стало причиною різких змін у ставленні до вчительки і визначальним фактором включення учнів у навчальну діяльність.

Саме *виховні секрети* діяльності педагога, зокрема вчителя фізичної культури, подано в рекомендованому Вам навчальному посібнику «Основи виховної діяльності вчителя фізичної культури», у якому Ви знайдете відповіді на запитання:

- Як забезпечити ефективність виховних впливів?
- Як подолати опір учнів виховним впливом педагога?
- Як можна попередити такий опір та уникнути його?
- Як забезпечити взаємний контакт з учнями?
- Як підтримувати з ними позитивні взаємостосунки?
- Які фактори сприяють становленню авторитету вчителя фізичної культури серед учнів?
- Як уникнути конфліктів?
- Як краще з'ясувати стосунки з учнями після конфлікту?

- Як організувати прихований вплив?
- Як поєднати фізичне виховання з розумовим?
- Як поєднати фізичне виховання з духовним розвитком?
- Як нейтралізувати опір важковиховуваних?
- Як діяти в ситуаціях першого знайомства, коли учні випробовують педагога?
- Як спонукати учнів до самовиховання?
- Як спрямувати у виховне русло природні педагогічні ситуації?
- Як викликати потребу у фізичному самовдосконаленні?
- Як забезпечити знецінення негативної поведінки?

Посібник містить 10 тем, зміст яких відображає основні засади виховної діяльності вчителя фізичної культури, що гармонійно поєднуються з особливостями її практичної реалізації. Без оволодіння основами виховної діяльності вчитель фізичної культури формується як чистий спеціаліст-предметник. А це лише «частина» вчителя, оскільки повноцінний вчитель фізичної культури – це той педагог, який виходить за рамки своєї спеціальності, розширюючи їх за рахунок розширення свого світогляду, важливою складовою якого є психолого-педагогічна компетентність, зокрема у сфері виховання в його широкому та вузькому розумінні.

Викликати інтерес, заінтригувати, сформувати потребу, заставити замислитись, включити у самостійний пошук, здійснити порівняльний аналіз, викликати післядію, переконати у важливості, вплинути на емоційну сферу – все це критерії, якими ми керувались при відборі та структуруванні змісту посібника, зокрема кожної з десяти його тем.

Варто зацентувати ще на одному досить важливому завданні цього посібника. Отримання атестата про середню освіту засвідчує, що учень оволодів змістом освіти, тобто про його освіченість. А справжня освіченість – це категорія

- Як організувати прихований вплив?
- Як поєднати фізичне виховання з розумовим?
- Як поєднати фізичне виховання з духовним розвитком?
- Як нейтралізувати опір важковиховуваних?
- Як діяти в ситуаціях першого знайомства, коли учні випробовують педагога?
- Як спонукати учнів до самовиховання?
- Як спрямувати у виховне русло природні педагогічні ситуації?
- Як викликати потребу у фізичному самовдосконаленні?
- Як забезпечити знецінення негативної поведінки?

Посібник містить 10 тем, зміст яких відображає основні засади виховної діяльності вчителя фізичної культури, що гармонійно поєднуються з особливостями її практичної реалізації. Без оволодіння основами виховної діяльності вчитель фізичної культури формується як чистий спеціаліст-предметник. А це лише «частина» вчителя, оскільки повноцінний вчитель фізичної культури – це той педагог, який виходить за рамки своєї спеціальності, розширюючи їх за рахунок розширення свого світогляду, важливою складовою якого є психолого-педагогічна компетентність, зокрема у сфері виховання в його широкому та вузькому розумінні.

Викликати інтерес, заінтригувати, сформувати потребу, заставити замислитись, включити у самостійний пошук, здійснити порівняльний аналіз, викликати післядію, переконати у важливості, вплинути на емоційну сферу – все це критерії, якими ми керувались при відборі та структуруванні змісту посібника, зокрема кожної з десяти його тем.

Варто зацентувати ще на одному досить важливому завданні цього посібника. Отримання атестата про середню освіту засвідчує, що учень оволодів змістом освіти, тобто про його освіченість. А справжня освіченість – це категорія

моральна, оскільки передбачає не лише певну суму знань, але й моральні норми, закони, правила, які, перетворюючись у переконання, регулюють поведінку людини й визначають її внутрішню сутність і спрямованість. Учитель фізичної культури, незважаючи на специфіку своєї дисципліни, також причетний до цього процесу і має зробити свій власний внесок у справу забезпечення освіченості випускника. А успішна реалізація цієї функції залежить від оволодіння вчителем фізичної культури секретами виховного впливу.

Якщо під час вивчення теоретичного курсу педагогіки більшою мірою звертали увагу на оволодіння науково-теоретичними знаннями, які дають відповідь на питання «що?», то цей посібник містить переважно науково-практичні, або, як їх називають у методології науки, *процедурні знання*, що дають відповідь на питання «як?». Інакше кажучи, якщо під час вивчення педагогіки акцент робили на розкритті сутності принципів, методів, прийомів, то в поданому посібнику зацентровано на тому, як їх врахувати, як на них опиратись, як їх застосовувати, як підсилювати їхню дію, як знайти найпродуктивніший і найекономніший спосіб впливу.

Особливістю навчального посібника є те, що подана в ньому друкована інформація – це лише частина змісту посібника, функція якої: «А тепер давайте простежмо, як це робиться на практиці». Він містить відеоситуації з кожної теми, відеоілюстрації теоретичних положень тієї чи іншої теми. Більшість із них відображають специфіку діяльності вчителя фізичної культури. Однак є багато педагогічних ситуацій з досвіду організації навчально-виховного процесу вчителів інших навчальних дисциплін, що дозволяє виходити за межі своєї вузької спеціальності, розширювати та поглиблювати психолого-педагогічну компетентність. Такий підхід розвиває асоціативне мислення, дає змогу запозичати і адаптувати до своєї

моральна, оскільки передбачає не лише певну суму знань, але й моральні норми, закони, правила, які, перетворюючись у переконання, регулюють поведінку людини й визначають її внутрішню сутність і спрямованість. Учитель фізичної культури, незважаючи на специфіку своєї дисципліни, також причетний до цього процесу і має зробити свій власний внесок у справу забезпечення освіченості випускника. А успішна реалізація цієї функції залежить від оволодіння вчителем фізичної культури секретами виховного впливу.

Якщо під час вивчення теоретичного курсу педагогіки більшою мірою звертали увагу на оволодіння науково-теоретичними знаннями, які дають відповідь на питання «що?», то цей посібник містить переважно науково-практичні, або, як їх називають у методології науки, *процедурні знання*, що дають відповідь на питання «як?». Інакше кажучи, якщо під час вивчення педагогіки акцент робили на розкритті сутності принципів, методів, прийомів, то в поданому посібнику зацентровано на тому, як їх врахувати, як на них опиратись, як їх застосовувати, як підсилювати їхню дію, як знайти найпродуктивніший і найекономніший спосіб впливу.

Особливістю навчального посібника є те, що подана в ньому друкована інформація – це лише частина змісту посібника, функція якої: «А тепер давайте простежмо, як це робиться на практиці». Він містить відеоситуації з кожної теми, відеоілюстрації теоретичних положень тієї чи іншої теми. Більшість із них відображають специфіку діяльності вчителя фізичної культури. Однак є багато педагогічних ситуацій з досвіду організації навчально-виховного процесу вчителів інших навчальних дисциплін, що дозволяє виходити за межі своєї вузької спеціальності, розширювати та поглиблювати психолого-педагогічну компетентність. Такий підхід розвиває асоціативне мислення, дає змогу запозичати і адаптувати до своєї

спеціальності педагогічний досвід учителів інших предметів і не перебувати під впливом усталених стереотипів. Інформація на електронних носіях не лише доповнює друкований зміст посібника, а й гармонійно поєднується з ним, виступаючи або його логічним початком, або практичним продовженням.

Другою особливістю посібника є форма викладу матеріалу: навчальний матеріал деяких тем подано традиційно, зміст інших тем – у формі питань і відповідей, спосіб викладу окремих тем індуктивно-дедуктивний (спочатку рекомендується звернутись до практичних завдань та ілюстрацій, зробити власні узагальнення і висновки, а потім – звернутись до теоретичного блоку інформації і зіставити їх з власними висновками, тобто перевірити себе).

Третя особливість посібника в тому, що ми цілеспрямовано не намагались перенасичувати його теорією, особливо визначеннями тих чи тих понять, науковою термінологією. Там, де було можливо, організовували процес засвоєння теоретичних положень, сутності наукових понять через практику аналізу педагогічних явищ та проблем, пов'язаних з виховною діяльністю педагога, а також через розв'язання педагогічних ситуацій.

Четверта особливість – в алгоритмізації змісту окремих тем. Якщо тема розпочинається з практичного завдання, яке спрямовує вас до електронного носія інформації, радимо діяти послідовно за поданим алгоритмом. Спочатку закласти у комп'ютер диск, який є електронною частиною посібника; знайти за вказаним шифром ті електронні файли, на яких розміщено практичне завдання; переглянути їх у контексті сформульованих до них запитань; побачити, з'ясувати сутність та самостійно сформулювати проблему, відображену у відеоситуації; продумати шляхи її розв'язання. А вже після цього звернутись до теоретичного блоку інформації, який дає ключ до розв'язання проблеми.

спеціальності педагогічний досвід учителів інших предметів і не перебувати під впливом усталених стереотипів. Інформація на електронних носіях не лише доповнює друкований зміст посібника, а й гармонійно поєднується з ним, виступаючи або його логічним початком, або практичним продовженням.

Другою особливістю посібника є форма викладу матеріалу: навчальний матеріал деяких тем подано традиційно, зміст інших тем – у формі питань і відповідей, спосіб викладу окремих тем індуктивно-дедуктивний (спочатку рекомендується звернутись до практичних завдань та ілюстрацій, зробити власні узагальнення і висновки, а потім – звернутись до теоретичного блоку інформації і зіставити їх з власними висновками, тобто перевірити себе).

Третя особливість посібника в тому, що ми цілеспрямовано не намагались перенасичувати його теорією, особливо визначеннями тих чи тих понять, науковою термінологією. Там, де було можливо, організовували процес засвоєння теоретичних положень, сутності наукових понять через практику аналізу педагогічних явищ та проблем, пов'язаних з виховною діяльністю педагога, а також через розв'язання педагогічних ситуацій.

Четверта особливість – в алгоритмізації змісту окремих тем. Якщо тема розпочинається з практичного завдання, яке спрямовує вас до електронного носія інформації, радимо діяти послідовно за поданим алгоритмом. Спочатку закласти у комп'ютер диск, який є електронною частиною посібника; знайти за вказаним шифром ті електронні файли, на яких розміщено практичне завдання; переглянути їх у контексті сформульованих до них запитань; побачити, з'ясувати сутність та самостійно сформулювати проблему, відображену у відеоситуації; продумати шляхи її розв'язання. А вже після цього звернутись до теоретичного блоку інформації, який дає ключ до розв'язання проблеми.

П'ята особливість – в лаконічності викладу теоретичних положень. Загалом зміст посібника побудовано в такий спосіб, щоб сприяти:

- 1) поєднанню теорії з практикою і миттєвому включенню теоретичних знань в роботу;
- 2) усвідомленню потреби в оволодінні теоретичними знаннями для розв'язання проблем, пов'язаних із вихованням;
- 3) розвитку аналітичних здібностей та педагогічного мислення, створенню сприятливих умов для задіяння інтелектуальних ресурсів;
- 4) ознайомленню з живими зразками організації виховної роботи та кращим досвідом виховної діяльності педагогів, зокрема вчителів фізичної культури та тренерів;
- 5) спонуканню до самооцінки, вияву власних помилок та недоліків на підставі зіставлення своїх рішень з рішеннями, запропонованими педагогами у відеофрагментах, та подальшого професійного самовдосконалення.

Умовні позначення:

Пропонуємо звернутись до електронного носія інформації і переглянути **відеофрагмент**.

Подумай і змодель оптимальний спосіб розв'язання проблеми.

Оціни запропоновані способи розв'язання проблеми

Подумай і дай відповідь на запитання за змістом цієї чи іншої теми.

П'ята особливість – в лаконічності викладу теоретичних положень. Загалом зміст посібника побудовано в такий спосіб, щоб сприяти:

- 1) поєднанню теорії з практикою і миттєвому включенню теоретичних знань в роботу;
- 2) усвідомленню потреби в оволодінні теоретичними знаннями для розв'язання проблем, пов'язаних із вихованням;
- 3) розвитку аналітичних здібностей та педагогічного мислення, створенню сприятливих умов для задіяння інтелектуальних ресурсів;
- 4) ознайомленню з живими зразками організації виховної роботи та кращим досвідом виховної діяльності педагогів, зокрема вчителів фізичної культури та тренерів;
- 5) спонуканню до самооцінки, вияву власних помилок та недоліків на підставі зіставлення своїх рішень з рішеннями, запропонованими педагогами у відеофрагментах, та подальшого професійного самовдосконалення.

Умовні позначення:

Пропонуємо звернутись до електронного носія інформації і переглянути **відеофрагмент**.

Подумай і змодель оптимальний спосіб розв'язання проблеми.

Оціни запропоновані способи розв'язання проблеми

Подумай і дай відповідь на запитання за змістом цієї чи іншої теми.